

MODA VE MİMARİ*

FASHION AND ARCHITECTURE

*Hatice HARMANKAYA***

*Asuman YILMAZ****

*Aslı ÇETİN*****

*Duygu ERCAN******

Özet:

Sözsüz anlatım dilleri arasında yer alan moda ve mimari alanları sosyal, kültürel, ekonomik ve tarihi faktörlerden etkilenecek yaratıcılık çevresinde şekillenir. Her iki disiplinde de insan ölçüleri esas alınarak, kullanılan malzemeye matematik kapsamında boyut kazandırılmaktadır. Renk, doku, malzeme, oran-orantı, çizgi, form ve şekil hem moda hem de mimari için ortak tasarım öğeleridir. Özellikle desen, form ve süsleme açısından gerçekleşen etkileşimi tarih boyunca görmek mümkündür.

Bu araştırmanın amacı, barınma içgüdüsünden yola çıkarak bedeni koruma amaçlı kuşatan giysi ve mimari tasarımındaki ortak noktaları, benzerlikleri, birbirlerinden etkileşimleri belirlemektir. Konunun derinlemesine incelendiği araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Sanat kapsamında yer alan her iki alanda bedenin üzerine kurgulanmış strüktürel yapıların inceleneceği araştırmada moda tasarımcılarının mimariden etkilenme durumları irdelenmiştir. Mimari prensipler doğrultusunda gerçekleştirilen giysi tasarımlarından örnekler sunularak yeni yaklaşımlar sergilenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Moda, Mimari, Giyim, Süsleme, Malzeme.

Abstract:

Fashion and architecture fields as non-verbal expression languages are affected by social, cultural, economic and historical factors and shaped around creativity. In both disciplines, based on human scales, employed material is brought

* Bu makale, 3-6 Mayıs 2012 tarihleri arasında düzenlenen “1. Uluslararası Niğde Dil, Kültür ve Tarih Sempozyumu”nda poster bildirisi olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü – Konya harmanayahatice@hotmail.com

*** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü – Konya asumanyilmaz@hotmail.com

**** Arş. Gör., Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü – Konya feministbaci@hotmail.com

***** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Giyim Sanatları Eğitimi A.B.D. Yüksek Lisans Öğrencisi – Konya poseidon_358614@hotmail.com

dimension in the scope of math. Hue, texture, material, rate-ratio, line, form and shape are common design components of both fashion and architecture. Especially it is possible to see the accrued interactions in terms of pattern, form and decoration throughout the history.

The aim of this survey is determining the common grounds, similarities, and interactions of clothing and architectural design that cover to protect the human body based on housing instinct. Descriptive method is used in the survey that examines the subject in depth. In the survey, that structural constitutions constructed on human body are studied in both fields in extent of art, status of fashion designers are affected from architecture is examined. New approaches are exhibited by giving examples of clothing designs in accordance with architectural principles.

Key words: Fashion, Architecture, Clothing, Decoration, Material.

GİRİŞ

Sosyal oluşumun bir prototipi olarak sosyal gerçeklerin zenginliğinden ortaya çıkan moda, tarih boyunca toplumları etkilemiş ve günümüzde her alanda tüketicinin tercihini yönlendiren bir olgu olmuştur.

Kentlerin mekânsal, ekonomik ve fiziksel gelişiminde etkili olan endüstriler giderek artmaktadır. Moda tasarımı bu kapsamda önem kazanan, yaratıcı kapasiteden beslenerek ekonomik katkı sağlayan sektörlerden birisidir (Kozaman, 2010, s. 8). Moda faktöründen güçlü şekilde etkilenecek yaratıcılıkla şekillenen mimari de sanat ve kültür endüstrileri arasında yerini almaktadır. Her iki alanda da çıkış noktası olan yaratıcılık unsuru bu sektörlerin ilerlemesine katkıda bulunur.

Yaratıcılık kavramı tasarımın olduğu her alanda karşımıza çıkar. Genel anlamda tasarım kişinin gözlem yapma, algılama, görsel not alma, duyumsama, düşünme, eleştirme, yaratma, dışa vurum, değerlendirme gibi tüm duygusal ve düşünsel süreçlerini bütünsel bir şekilde çalıştırarak, çevre ve objeler arasında görsel ilişki kurması sonucunda birtakım eşdeğer formlar yaratması sürecinden oluşur (Koca ve Koç, 2009, s. 35).

Moda tasarımı ve mimari gerek yola çıkışları, gerek içerdikleri tasarım öğeleri, gerekse endüstriyel bir sanat aracı olmalarıyla aynı dili konuşan, yaratıcılık unsuruyla beslenerek estetik değerlere hitap etmeyi amaçlayan iki paralel sektördür. Giyinme ve mimari öncelikli olarak insan bedenini korumak, bedenin zarar görmesini engellemek adına ortaya çıkmış, sonrasında estetik değerleri de gözeterek gelişmiştir.

Giyim yoluyla insan, yeryüzünün neresinde olursa olsun kendisini hava ve diğer çevresel etmenlerden korur (Beals ve Hoiyer, 1959, s. 368).

Giyimde olduğu gibi mimari yapılar da insanı çevrenin tüm olumsuz etmenlerinden korumak amacıyla barınmayı sağlar.

Moda sektöründe moda tasarımcıları, değişen yaşam şartlarına ve belirli dönemlere uygun koleksiyonlar hazırlamaktadır. Bir tasarım sürecinde moda tasarımcısının ürün çeşidini ve hitap edeceği hedef kitlesini tanımlaması, üreteceği koleksiyon için konsept, pazar ve materyal araştırması yapması gerekmektedir (Gehlhar, 2006). Mimaride ise insan ihtiyaçları doğrultusunda fiziksel yapıların kullanışlı, sağlam ve estetik olarak tasarlanması ve oluşturulması söz konusudur. Moda tasarımında olduğu gibi bu süreç moda eğilimlerinin belirlenerek malzeme ve pazar araştırması yapılması ile başlar. Yapının kullanım amacının ve kullanıcı kitlesinin iyi tanınması da yaratıcılık açısından oldukça önemlidir.

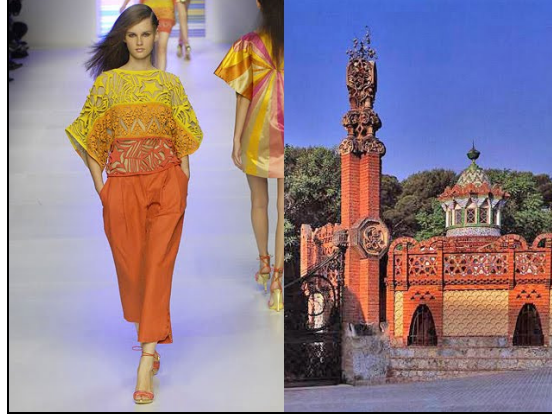
Gerek moda tasarımında gerekse mimaride işlevsellik ve görselliğin yanı sıra kalite de önemli rol oynar. Garvin (1988)'e göre kalite; performans, özellik, güvenilirlik, uygunluk, dayanıklılık, hizmet görme yeteneği, estetik ve algılanan kalite olmak üzere sekiz boyutta incelenmektedir. Tasarım alanları bu sekiz madde ışığında yönlendirilerek sonuca ulaşmaktadır.

1. MODA TASARIMI VE MİMARİDE ORTAK TASARIM ÖĞELERİ

Moda tasarımı ve mimari tasarım ortak tasarım öğelerinden beslenmektedir. Bunlar; renk, doku, malzeme, oran-orantı, çizgi, form ve şekil gibi unsurlardır. Tasarımda olmazsa olmaz olan bu öğeler her iki tasarım alanı için de büyük önem taşımakta, meydana çıkarılan ürünlerin tasarım aşamalarında ortak bir gidiş yolu sağlamaktadır.

Renk: Mimarlıkta renk önemli bir faktördür. Mekânın görselliği, ışık algılaması, mekânsal organizasyon algılaması ve renk algılaması olmak üzere üç algılama türünün bütünleşmesiyle ortaya çıkmaktadır (Sağocak, 2005, s. 79). Mimari alanda büyük önem taşıyan renk unsuru moda sektöründe de etkili bir tasarım öğesidir. Gürsoy' a göre (2010), 'Tüketici için kumaşın dokusu ve kalitesi kadar rengi de önem taşımaktadır. Kumaş ve renk açısından yanlış tasarlanmış bir giysi doğru bir tasarım olarak sonuçlanmamaktadır'.

Doku: Mimari ve moda için vazgeçilemez bir öğe olan dokuyu Çellek (2000) şu şekilde tanımlamaktadır: 'Tüm görsel nesnelerin karakteristik birer dış yapıları vardır. Nesne ve varlıkların dış yapı özellikleri ve bunların objektif etkileri dokuyu (tekstür) oluşturur. Diğer bir deyişle, doğadaki tüm nesnelerin iç yapılarının işlevsel özelliklerini dışa vuran yüzeysel etkilere "doku" denir'.

Fotoğraf 1: Emilio Pucci Spring 2008 & Finca Güell in Barcelona

Malzeme: Tasarımı etkileyen en önemli kriterler arasında yer almaktadır. Ürünün istenen biçimde üretilmesinde ve istenen özellikleri taşımasında tasarımın beklenen noktaya ulaşmasını sağlar (Ertaş ve Bayazıt, 2004, s. 2).

Fotoğraf 2: Balenciaga Spring 2008 & The Guggenheim Museum Bilbao

Oran-Orantı: Görseli algılamada insan gözü formların birbirleri ile olması gereken orantısal ilişkilerini arar. Bu arayış insanın kendinden ve doğadan gelen orantısı ile açıklanabilir (Uçar, 2004, s. 151).

Fotoğraf 3: The Contemporary Art Center in Cincinnati/Sebastian Kim-Numero
102 April 2009

Çizgi: Görsel kompozisyonun en temel elemanlarından biri olan çizgi gerçekte bizim kafamızda canlandırdığımız anlamda doğada olmayan algısal bir olgudur. Etrafımızı çevreleyen dünyayı soyutlama arayışındaki insan, çizgiyi daha en baştan itibaren görsel dilin ve bu dili kullanan sanat türlerinin ilk aracı olarak kullanmıştır (Güngör, 2010, s. 85).

Form: Mimari ve moda alanlarında kompozisyonlar oluşturulurken form ögesinden de yararlanılmaktadır. Kafalı' ya göre (2003), çizgilerin başlıca faydası bakışı yönlendirmek, formlarınki ise görüntüyü organize etmektir. Formlar çeşitli anlamlar taşır ve kompozisyonda rolleri önemlidir.

Fotoğraf 4: Sir Norman Foster's Hearst building echoed in a spring 2009 look from
Gareth Pugh

Şekil: Öztuna (2007), şekil kavramını çizgi ya da kenarla vurgulanan kapalı, iki boyutlu bir yapı olarak tanımlamaktadır.

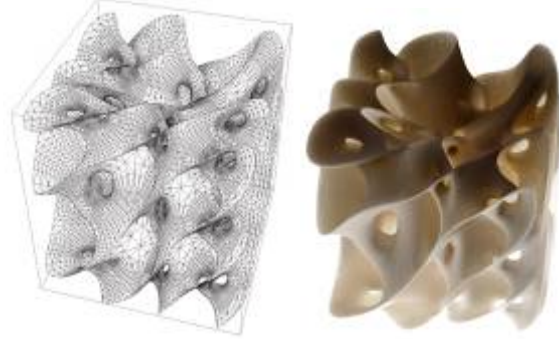

Fotoğraf 5: Vivienne Westwood Autumn/Winter collection of 1981/82

2. MİMARİDEN ETKİLENEN MODA TASARIMCILARINDAN ÖRNEKLER

Günümüzde mimarlar ve tekstil tasarımcıları kuramlarını, sezgisel tavırlarını, hayatla olan bağlarını, sistematiklerini, bilimsel, sanatsal ve estetik yaklaşımlarını birbirleriyle paylaşmakta, bu işbirliğiyle alanlarına yeni aktarımlar sağlamaktadırlar. Böylece iki alanda yeni anlatım metodojileri ve grameri, felsefesi, hibrid malzemeleri ortaya çıkarmakta, yeni yönelmeler, gelişmiş bilgisayar programları ve teknoloji bu işbirliğini desteklemektedir (Gezer, 2008, s. 21). Hüseyin Çağlayan, Günseli Türkay, Elif Cıgızoglu, Louise Goldin, Iris Van Herpen, Yohji Yamamoto, Issey Miyake, Yeohlee Teng, Samantha Cole, Alberta Ferretti, Mary Katrantzou gibi dünya çapında tanınan moda tasarımcıları mimariden etkilenecek başarılı çalışmalar meydana getirmişlerdir.

‘Iris Van Herpen, ince el işçiliği tekniklerini, fütüristik görünümü dijital teknoloji ile birleştirerek modada yeni bir yön oluşturmuştur (Anonim 2, 2011).

Fotoğraf 6: Courtesy Mercedes Benz Gallery, Zurich (Daniel Widrig)
Crystallization (2010)

Başarılı Türk moda tasarımcılarından Günseli Türkay' ın IFW kapsamında 8 Şubat 2012 de 'Mukarnas' isimli koleksiyonunun sunulduğu defile mimar Alper Derinboğaz ile hazırlanmıştır. Her elbise için ayrı ayrı tasarlanan omuz ve vücut aksesuarları, giyen kişiye kendi seçimini yapma şansı tanıyarak aslen insan bedenini çevrelemeyi amaç edinen mimarlık ve moda arasındaki sınırı eriten yeni açılımlar getirmiştir (Anonim 3, 2012).

Fotoğraf 7/8: Günseli Türkay (IFW/2013 Sonbahar) / Mukarnas Örneği

Elena Menderfini animasyon ve mimari uygulamaların giysi tasarımlarında kullanılması için geliştirilen üç boyutlu yazılım işlemini kullanan mimari işlemler uygulamaktadır (Chirsanov, 2008, s. 113).

Fotoğraf 9: Bones Exhibition At Moca Los Angeles

3. SONUÇ

Sözsüz anlatım dilleri arasında yer alan moda ve mimari alanları sosyal, kültürel, ekonomik ve tarihi faktörlerden etkilenerek yaratıcılık çevresinde şekillenir. Özellikle desen, form ve süsleme açısından gerçekleşen etkileşimi tarih boyunca görmek mümkündür. Her iki disiplinde de insan ölçüleri esas alınarak, kullanılan malzemeye geometrik kapsamda boyut kazandırılmaktadır. Sanatsal alanda da faaliyet gösteren moda tasarımı ve mimari, bedenin üzerine kurgulanmış strüktürel yapılar oluşturmaktadır.

Araştırmada moda tasarımcılarının mimariden etkilenme durumları irdelenmiştir. Renk, doku, malzeme, oran-orantı, çizgi, form ve şekil gibi ortak tasarım öğeleri doğrultusunda oluşturulan giysi ve yapı tasarımlarından örnekler sunulurken yeni yaklaşımlar sergilenmiştir. Moda kapsamında giysi tasarımı ve mimari alanlarında ortak noktalar, benzerlikler, birbirlerinden etkileşimler olduğu belirlenmiştir. Giysi tasarımı ve mimari için öncelikli amaç, barınma içgüdüsünden yola çıkarak bedeni örtmek olmasına rağmen son dönemlerde gelişen teknolojiler, yaklaşımlar, yöntemler ve akımlar çerçevesinde bilimsel, sanatsal ve estetik birliktelikler ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

- Anonim 1. (2000). *Fotografya, 'Temel Tasarım: Doku'*.
<http://www.fotografya.gen.tr/issue-12/temeltasarim/doku.html>
- Anonim 2. (2011). *'Moda ve Sanata Dair'*. <http://modavesanatadair.blogspot.com/2011/07/iris-van-harpen-couture-fw-2011-12.html>
- Anonim 3. (2012). *'Mimarizm'*. <http://www.mimarizm.com/Haberler/HaberDetay.aspx?id=52007>
- Beals, L., R., & Hoijer, H. (1959). *An Introduction to Anthropology* (Sec. Ed.). U.S.A.
- Chirsanov, T. (2008). *Mimarlık-Moda İlişkisi Bağlamında Lüks Marka Mağazaların Tasarım İlkelerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ertuş, G. D. ve Bayazıt, N. (2004). Strüktür ve Malzeme Özelliklerinin Endüstriyel Ürün Tasarımına Etkisi. *II. Ulusal Yapı Malzemesi Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Garvin, D. A. (1988). *Managing Quality*. USA: The Free Press.
- Gehlhar, M. (2006). *Moda Tasarımcısının İş Kurma Rehberi*. (G. Karadağ, Çev.). İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- Gezer, H. (2008). Üretim Alanında Tekstil ve Mimari Arasındaki Etkileşim. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, (13), 21-49.
- Güngör, Ş. (2010). Görsel Kompozisyonun Bir Ögesi Olarak Çizgi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, (15), 85-100.
- Gürsoy, A. T. (2010). *Giyim Kültürü ve Moda*. İstanbul: Türkiye Tekstil İşverenleri Sendikası Yayınları.
- Kafalı, N. (2003). Bir Görsel İletişim Aracı Olan Fotoğrafta Belirginlik. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (8), 291-304.
- Koca, E. ve Koç, F. (2009). Giysi Tasarımında Yaratıcılık. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 1 (4), 33-44.
- Kozaman, S. S. (2010). *İstanbul'da Moda Tasarım Sektörü*. İstanbul: İstanbul Kültür Mirası ve Kültür Ekonomisi Envanteri.
- Öztuna, H. Y. (2007). Temel Tasarım Öğeleri 'Şekil'. *Grafik Tasarım Dergisi*, (05), 88-91.
- Sağocak, D. M. (2005). Ergonomik Tasarımda Renk. *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 77-83.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarımı*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.